

Гук Н.А., к.е.н., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ЗМІНА НАПРЯМКУ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ ТА ПОЯВА НОВИХ ВИДІВ МІГРАЦІЇ ПІД ВПЛИВОМ ІКТ

Обґрунтовано вплив розвитку ІКТ на зміну міграційних орієнтацій населення та появу нових її видів. Визначено позитивні та негативні сторони віртуального вилучення з країн високофахового людського капіталу в умовах глобалізованого світу. Запропоновано основні класифікаційні ознаки віднесення робочої сили до відповідної категорії мігрантів.

Ключові слова. віртуальна міграція, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), сорсинг послуг, офшоринг, трудовий мігрант.

The article substantiates the impact of ICT on the changing orientations of population migration and the emergence of new species. Determined the positive and negative aspects of the virtual withdrawal from highly professional human capital in the globalized world. The basic classification features assigning workers to a certain category of migrants.

Key words. virtual migration, information and communication technology (ICT) sourcing services, offshoring, labor migrants.

Постановка проблеми. Розглядаючи глобальні проблеми міграції робочої сили, відзначимо, що міграційний рух є так званим індикатором реакції населення на зміни в житті будь-якого суспільства, які відбуваються практично кожен день. Процес міграції безпосередньо пов'язаний з економічними та структурними перебудовами вітчизняних національних комплексів, що веде до ліквідації ряду підприємств промисловості, конверсії оборонного комплексу, скорочення та вивільнення в істотно-галузевому та якісно-професійному розрізі робочої сили. Неналежне фінансування сфери освіти не дає змоги відповідним чином за короткий проміжок часу перепідготувати та перерозподілити великі обсяги вітчизняної робочої сили. В умовах становлення інформаційного суспільства дані тенденції слугують передумовою появи значної кількості вільних робочих рук. Сьогодні ми і є свідками того, що одні, будучи науковцями, працюють сторожами, а інші, ті що не мають освіти, стоять у «керма», але основна ж маса працівників у пошуках гарного робочого місця і вдовольнившись тим, що не може знайти роботи у країні перебування, шукає різні вакансії праці за її межами, формуючи тим самим групу мігруючої робочої сили, які згодні на будь-яку роботу і низьку платню без усяких гарантій [7].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання міграції населення та зміни її орієнтацій в умовах глобалізованого світу є предметом дослідження учених (економістів, демографів, соціологів) і перебуває у фокусі уваги представників державних установ та неурядових організацій. Вивченню проблем соціально-економічного характеру, які пов'язані з працевлаштуванням, з'ясування передумов і чинників, що сприяють або перешкоджають інтеграції робочої сили у глобальний ринок праці, присвячені наукові доробки великого числа як вітчизняних, так і закордонних фахівців. Однак, значне число наукових публікацій приділяє не належну увагу можливостям, що їх сьогодні продукує інформаційне суспільство. Мова йде про перенесення процесу виробництва у кібернетичний простір, адже застосування електронних банків даних та електронних бірж праці значно розширює спектр можливостей економічно розвинутих держав в якісному та дешевому пошуку отримання необхідних фахівців, змінюючи при цьому їх міграційні настрої у конкретному напрямку.

Мета статті полягає у розкритті можливостей, які сьогодні пропонує глобалізований інформаційний простір щодо залучення робочої сили у міжнародний обмін та обґрунтуванні на цій основі доцільності появи нових міграційних орієнтацій населення й появи нових видів міграції.

Виклад основного матеріалу. Із теоретичних підходів, що розроблені в останні десятиріччя минулого сторіччя, найбільш адекватним сучасним умовам залишається системний підхід, що розглядає міграцію як частину системи макро- та мікропроцесів. Ключовими питаннями такого підходу є взаємозв'язок міграційних потоків з економічною, соціальною та геополітичною, культурною взаємодією країн, потоками капіталів, товарів, технологій та ідей, реалізація міграції шляхом глобальних та локальних мереж різного рівня, що складають інфраструктуру міграції. Цей підхід найбільш відповідає постструктуралістичній епістемологічній традиції та відображає складну природу міграційних зв'язків. Розвиваючи цей підхід, відомий англійський дослідник міграції Дж. Солт говорить, що є підстави переглянути традиційну концепцію міжнародної міграції як відношення між індивідом, який хоче переїхати на більш або менш тривалий термін, та державою, яка виступає як «сторож». Він пропонує розглядати міграцію як глобально організований розгалужений міжнародний бізнес, що володіє величезним бюджетом, який маніпулює сотнями тисяч робочих місць і людей по всьому світу і управляє мережею організацій та інститутів, у кожного з яких є діловий інтерес у цьому бізнесі. Таким чином, міграційна політика повинна переорієнтуватись з самих мігрантів та їх приват-

них чи індивідуальних причин міграції на корпоративні інтереси, які управляють міграційними потоками. Розповсюдження комерційної індустрії міграції, що включає різноманітні міграційні послуги, починаючи від допомоги в отриманні візи та у пошуку роботи до незаконної контрабанди та торгівлі людьми, стало відповіддю на протиріччя періоду глобалізації та одночасно викликом існуючому міграційному режиму [5]. При такому підході слід дійти згоди щодо умовних меж, перетин яких можна вважати міграцією. Такою лінією можуть виступати як зовнішні кордони країни, так і віртуальний простір, який забезпечує конвергенцію можливостей.

Інформаційна революція сьогодні вносить суттєві корективи у формування нової світової економіки, де конкуренція інтелектуальних потенціалів завдяки системам телекомунікацій різко загострюється у результаті стирання значимості територіальної ознаки. Безпрецедентна за масштабами та якісними характеристиками глобальна інфраструктура ІТ стає технологічним підґрунтям для дедалі глибших трансформацій у повсякденному житті людей та суспільств, створюючи небачені до того можливості для підвищення матеріального добробуту людства. Таке інформаційне інтегрування закладає передумови нового напрямку міграційних орієнтацій населення, що до певного часу залишались локальними за своєю природою. Відтак системна трансформація відкриває небачений раніше спектр можливостей доступу до глобального ринку праці, який формує якісно нові запити до робочої сили. Відбувається перехід до альтернативних форм зайнятості населення, зокрема формуються нові трудові ресурси за рахунок збільшення кількості зайнятих в інформаційно/інтелектуально орієнтованих типах робіт. Завдяки глобальній Інтернет-мережі проходить активне включення держав у процеси формування нових транснаціональних спільнот та ідентичностей.

Паралельно з трансформацією суспільних ролей і просторових меж відбувається ще більш швидка трансформація інфраструктури знань, на яку опираються соціальні зміни. Дані процеси інтенсивно прослідковуються у розвинутих країнах, що знаходяться в авангарді технологічних новацій у сфері телекомунікацій, які відкривають широкий спектр можливостей для контактів і взаємодії регіонів світу завдяки підключення до так званих «воріт глобальної економіки» – інноваційних і фінансових центрів й мереж, що генерують процес глобалізації. Постійне розосередження виробництва та висока мобільність працюючих посилюють експорт робочих місць та кооперування працівників у трансконтинентальних масштабах.

Як зазначає П. Стокер [9, р. 38], «розвиток глобальних комунікацій... скоротив «емоційну дистанцію» для потенційних мігрантів з їх батьківщиною, з якою вони можуть підтримувати контакти, знаходячись далеко за її межами», що являється важливим фактором при прийнятті рішення про переїзд. ІКТ розширюють доступ жителів іноземного походження до різного роду інформації на рідній мові, дають змогу регулярно спілкуватися з рідними та друзями і т.і., підтримуючи тим самим національно-культурні ідентичності та сприяють посиленню контактів між людьми, які давно відірвались або й ніколи не були у своїх історичних етнічних землях. Їхня комунікація та гуртування базується на екстериторіальних засадах. Йдеться про «віртуальну територію», представлену певними інформаційними потоками та веб-сайтами у Мережі. Так, для прикладу, галлець, який працює в США, як показують сьогоденні факти, більше не асимілюється. Інтернет дозволив йому відчувати себе частиною тієї нації, до якої він хоче належати.

Співставлення показників проникнення Інтернету і нетто-міграції (міграційне сальдо) по групах країн з високим, низьким та середнім рівнем доходів, із яких надходять основні міграційні потоки, показує, що як між рівнем інформаційного, так і соціально-економічного розвитку суспільства та еміграцією наявний відповідний поріг достатньо вираженого зв'язку. Тобто, мова йде про те, що мешканці більш інтернетизованих країн із числа донорів робочої сили схильні до більшої територіальної рухливості (рис. 1).

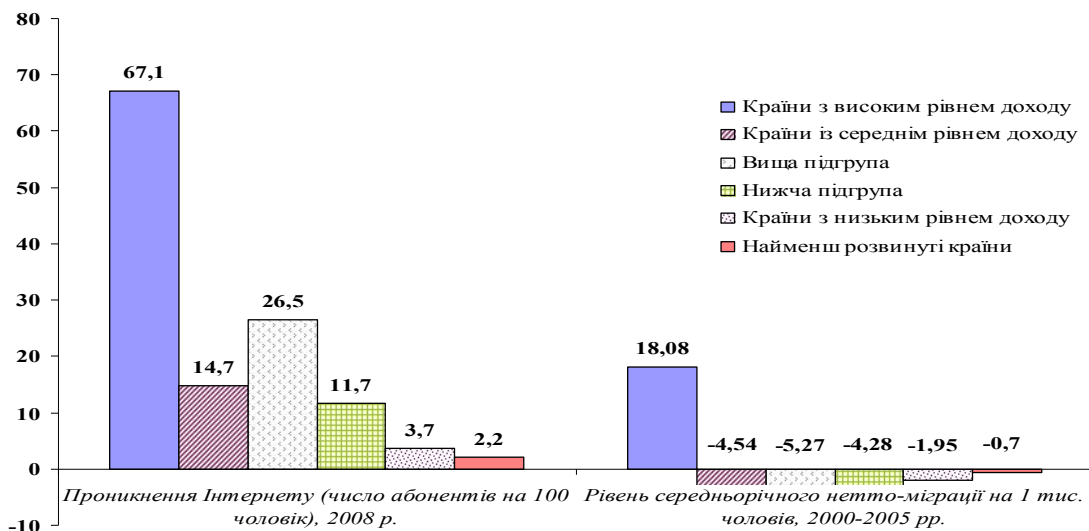
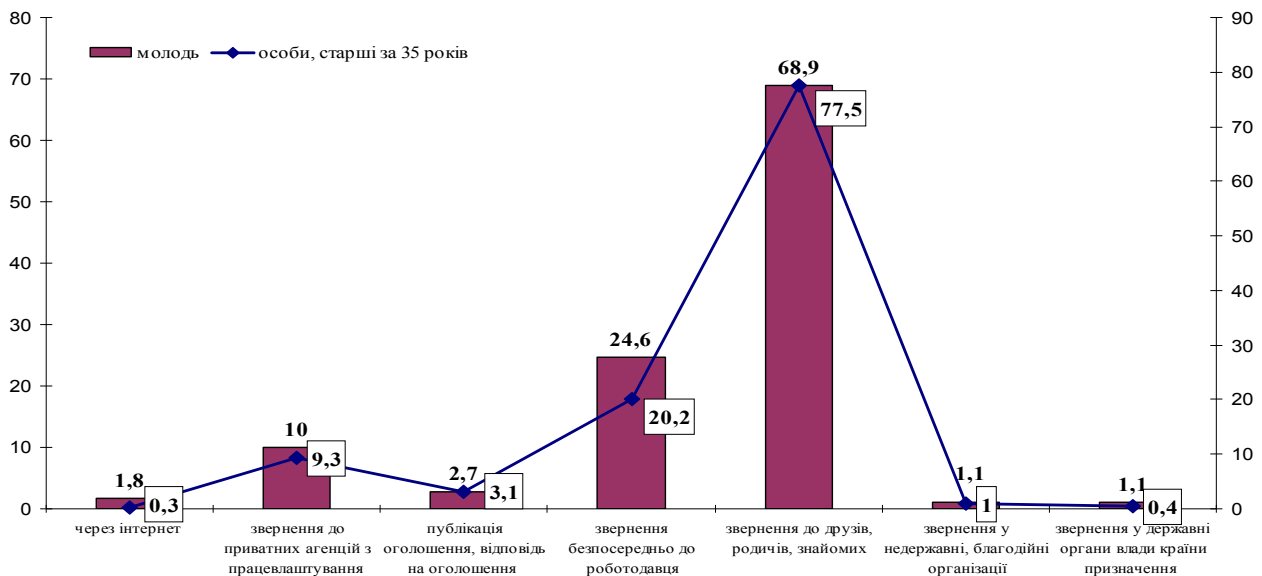

Рис. 1. Проникнення Інтернету і нетто-міграції по основних групах країн [10, с. 383, 387].

Централізоване розташування комп'ютерів у мережі, обмін результатами у режимі реального часу і комунікація через інтерактивну відеоапаратуру роблять можливими одночасну роботу лабораторій над одним проектом і результати роботи однієї із лабораторій можуть передаватися по всьому світу. Використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій сприяє візуалізації діяльності з розвитку, тобто вона відбувається не у попередньо визначеному місці, а є результатом мереженого поєднання діючих централізовано команд з розвитку [11].

Потреби у «технологіях інформаційного суспільства» та їх використання більше не обмежується ринковою нішею заможних користувачів – як у бізнесі, так і у суспільстві. Свідченням цього є те, що, зокрема, використання електронної пошти та Інтернету у бізнесі в Європі подвоюється, а у США збільшується в три рази кожні п'ять років. Упродовж останніх років світові показники вдосконалення та впровадження ІТ зростають у прогресії. За даними звіту Міжнародного союзу електрозв'язку, на початок 2010 р. світова інтернет-аудиторія складала приблизно 1,834 млрд. користувачів, що на 14,2 % перевищує показник початку 2009 р. (1,605 млрд. користувачів за даними того ж джерела). За кількістю користувачів Інтернетом на першому місці у світі перебуває Китай (384 млн. осіб), на другому – США (240 млн.), на третьому – Японія (99 млн. осіб). Бразилія посіла 4-е місце – (76 млн. користувачів), Німеччина – 5-е (65 млн.), Індія – 6-е (61 млн.), Росія – 7-е (59,7 млн.). Україна за числом користувачів Інтернетом (15,3 млн.) посіла 28-е місце у світі, збільшивши протягом 2009 р. їх кількість на 4,95 млн. осіб [8]. У розвинутих країнах сучасні інформаційно інтенсивні технології перестали бути додатком до старої економіки, перетворившись у базові (наскрізні) технології усіх сфер народного господарства і життя суспільства. В Україні поки що цей сектор розвивається дуже кволо і односторонньо (в основному як комутаційна система), залишаючись на узбіччі загального економічного руху.

Завдяки поширенню ІКТ у розвинутих країнах сформувався доволі інтенсивний міграційний потік носіїв спеціальних знань в галузі вказаних технологій, які високо котируються на глобальному ринку праці. Швидкий ріст сектора ІКТ та інформатизація підприємств інших галузей економіки потребують активного залучення іноземних спеціалістів для компенсації дефіциту національних кадрів. Високий мобільності контингенту працівників сприяє універсальність набутої ними кваліфікації та досвіду, відсутність їх сильної прив'язки до конкретного середовища тощо. Окрім цього, уряди розвинутих країн проводять ціленаправлену політику, заохочуючи приїзд затребуваних спеціалістів та науковців.

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання: Яким чином здійснювався пошук роботи за кордоном?, % [3, с. 55].

Незважаючи на постійне розростання всесвітньої мережі Інтернет, залучення до неї все більшої кількості користувачів, лише незначна частка молодих українських мігрантів (1,8%) намагається знайти роботу за кордоном за допомогою цього винаходу (рис. 2). А серед старшого покоління мігрантів, прихильників Інтернету як засобу пошуку роботи за кордоном, виявилось у шість разів менше, що можна пояснити особливостями вікової структури користувачів мережі у нашій країні. Зауважимо, що можливості знайти інформацію про вільні вакансії за кордоном для працівників-мігрантів за допомогою Інтернет-ресурсів все ж існують, і це стосується не лише висококваліфікованих посад. Наприклад, у рамках проекту «Відбір кваліфікованих працівників з-за кордону» [2], що здійснювався Міністерством праці та соціального забезпечення Чеської Республіки, було розроблено Інтернет-сайт, де розміщуються вакансії, які чеські роботодавці готові запропонувати громадянам інших країн. Потенційний трудовий мігрант може відшукати там різноманітні пропозиції щодо працевлаштування у всіх галузях економіки, однак найбільше пропозицій припадає, звичайно, на традиційні для мігрантів галузі, такі як будівництво, сільське господарство тощо.

Розвиток сучасних засобів комунікації, в першу чергу Інтернету, одночасно із традиційними форми використання іноземної робочої сили на території приймаючої країни сприяв виникненню і дистанційних її форм, які дають змогу жителям одних держав працювати на замовників, розташованих у інших країнах, не покидаючи власної домівки. Використання подібного роду зайнятості доволі часто практикується в рамках сорсингу послуг, включаючи як аутсорсинг у зовнішніх постачальників послуг працівників інших держав, так і оффшоринг у зарубіжних філіалах ТНК для задоволення попиту за межами країни розташування філіалу.

Глобальна економічна криза, при загалом негативному впливі на українську економіку, саме в цьому секторі спричинила злет попиту серед іноземних інвесторів на українських ІТ-спеціалістів як на відносно дешеву й достатньо кваліфіковану робочу силу зі знанням англійської мови та зручним географічним розташуванням. За підрахунками Асоціації аутсорсингу Центральної і Східної Європи (СЕЕОА), в І кварталі 2010 р. обсяг ринку галузевих аутсорсингових послуг в Україні зріс до 530 млн. дол. за рік, що відповідає 1 місцю в регіоні Центрально-Східної Європи (без Росії). У рейтингу «Black Book of Outsourcing» у десятиці провідних аутсорсингових компаній у регіоні ЦСЄ 7 позицій займають компанії з України. При цьому, за даними «Ukrainian Hi-Tech Initiative», приблизно три чверті цих компаній в Україні працюють у «тіньовому» секторі і, як правило, обслуговують інтереси закордонних фірм [1, с. 22].

Таблиця 1. Ознаки залежно від яких класифікують мігрантів*.

<i>КЛАСИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА</i>	<i>ТРУДОВИЙ МІГРАНТ</i>	<i>«ВІРТУАЛЬНИЙ МІГРАНТ»</i>
1. Сфера докладання трудових зусиль	діють в усіх сферах, де є затребуваною фізична та розумова праця, як правило заповнюють вакансії в неprestижних сферах і галузях економіки	здебільшого сфера послуг, що потребує розумової та творчої праці
2. Приналежність до території	обов'язковим є фізичне переміщення громадян через кордон	відсутність чіткої прив'язки до конкретної території, за рахунок можливостей, що їх відкриває Інтернет–простір
3. Тривалість та регулярність переміщення	може носити постійний, тимчасовий, періодичний та сезонний характер, що пов'язано зі зміною місця перебування	носить постійний та тимчасовий характер в залежності від обсягу робіт
6. Напрямок міграційних потоків	скеровується у найбільші центри притягання робочої сили, як правило у економічно розвинуті країни	глобальний ринок праці, який відкриває широкий спектр можливостей залучення кваліфікованих кадрів незалежно від соціально-економічного стану у країні перебування
7. Форма організації працевлаштування	легальне і не легальне працевлаштування	мають місце неорганізовані віртуальні переміщення, що не оформлені офіційними документами та організовані, які закріплені належним чином законодавством
8. Ступінь адаптації до нових умов	важкість адаптації до умов життя та праці за наймом в іноземних роботодавців	не потребують особливої адаптації, оскільки працюють у звичних для себе умовах
9. Рівень мобільності	характерна гнучкість і рухливість спеціальностей та професій, не завжди прослідковується свобода переміщення їх власників-працівників на ринку праці	властивою є свобода переміщення на глобальному ринку праці, що характеризує можливість включення працівників у процес міжнародного виробництва
10. Вимоги до наповнення трудових функцій та якості робочої сили	вміння швидко реагувати на запити роботодавців	більш затребуваною виступає здатність до абстрактного мислення, швидкості реакції, вміння спілкуватися з віртуальним колегою, самостійно приймати рішення тощо
11. Суб'єкти, що здійснюють переміщення	мігрують носії основного ресурсу і фактору виробництва – здатності до трудової діяльності	у такому виді міграції беруть участь особи різного віку (від студента до пенсіонера) і соціального статусу, це можуть бути скажімо й громадяни з обмеженими можливостями (певними вадами, скажімо з нездатністю самостійно пересуватися), матері по догляду за дітьми тощо. Тобто, ті особи, чийі знання та навички стають найбільш затребуваними глобальним ринком праці
12. Розмір міграції	залежить від складнощів подолання проміжних перешкод та привабливості країни найму, включаючи відстань переміщення, витрати на переїзд, розміру майбутньої оплати праці тощо	залежить від привабливості виду робіт, що пропонують

* складено автором

До останнього часу міграція базувалась на положенні про втрату робочої сили, фіксованих «екзогенних» темпах росту і створенні робочих місць – усі ці підходи розглядали виїздну міграцію висококваліфікованого населення як травмуючий фактор і економічну втрату. Відповідно до сучасних підходів міграція обумовлена дією економічних сил і являє собою позитивний та селективний процес. Міграція висококваліфікованих фахівців для країн їх трудового вибору стає рівнозначною інвестуванню в економіку цих держав, чинником набуття конкурентних переваг з одночасною їх втратою для країн інтелектуальної еміграції.

Всупереч поширеним твердженням, що різні види міграції змішуються і саме тому не можуть бути чітко класифікованими, завдяки запровадженню низки критеріїв видається не так уже й важко віднести якийсь її вид до певної категорії. Звісно, з розвитком міграційних процесів з'являються її нові види і, відповідно, класифікацію потрібно доповнювати та удосконалювати. Дослідники, розглядаючи міграцію, зосереджуються на її причинах, наслідках, вимірах у цифрах, проте не дають визначення предметові обговорення. Але потреба в чіткому визначенні є і вона стає все актуальнішою, якщо зважити на зростаючу диверсифікацію міграційних потоків. Для полегшення вивчення як давно існуючих, так і нових видів міграцій важливо чітко детермінувати якнайширше коло цих видів та класифікувати їх за певними критеріями (табл. 1).

Поява нових, більш гнучких, форм зайнятості кардинально не може вирішити проблеми вітчизняного ринку праці, однак дозволяє зберегти і розвинути працівників розумової праці, дає можливість додаткового заробітку до основної заробітної плати і сприяє повній самореалізації, самостійності і трудовій мобільності, що в кінцевому підсумку уповільнить темпи зовнішньої трудової міграції й еміграції українських громадян, але посилить процеси віртуального відпливу інтелекту нації.

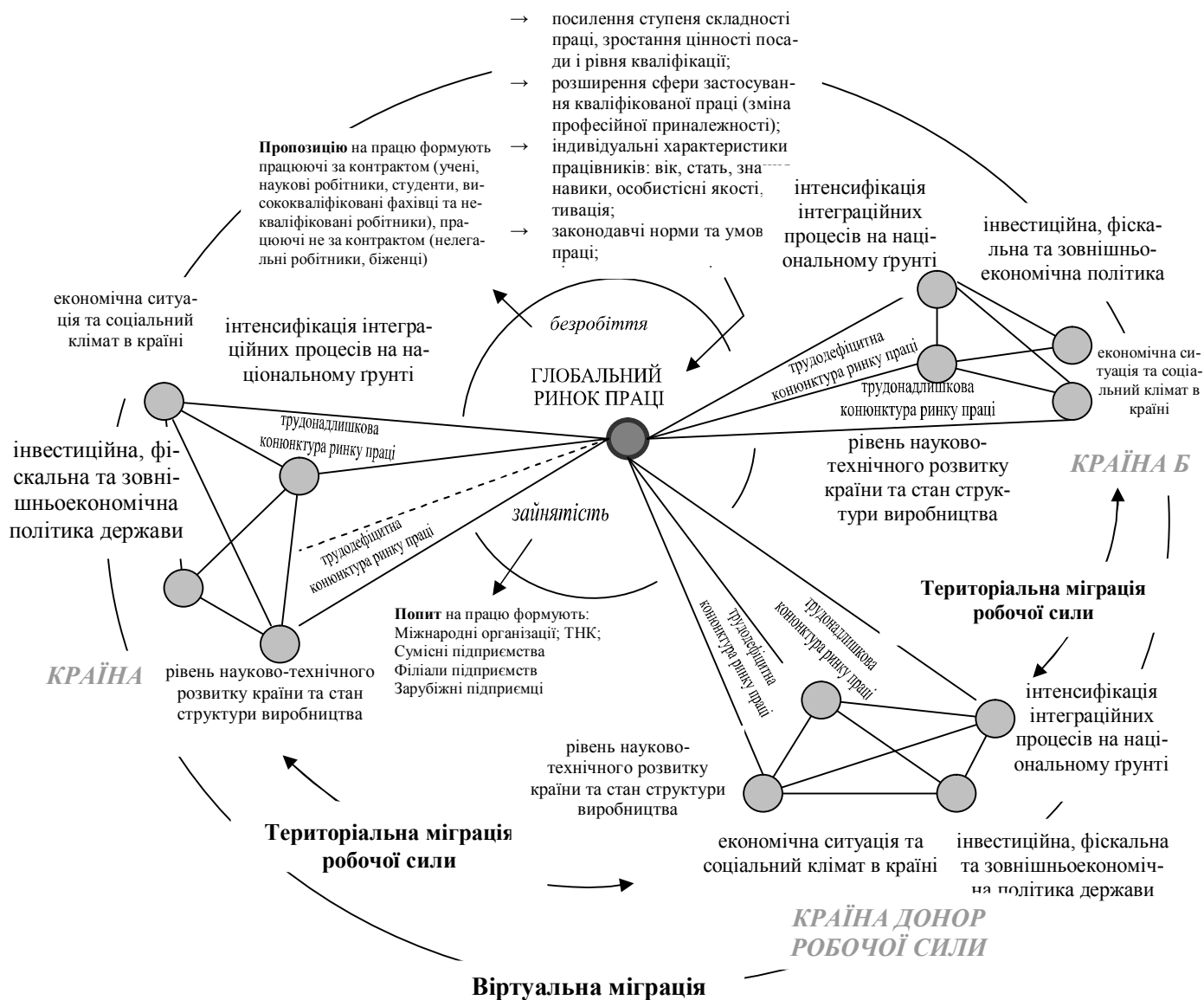

Рис. 3. Зміна міграційних орієнтацій населення в умовах формування і розвитку глобального ринку праці (складено автором).

У наукових колах побутує думка щодо істотної зміни характеру міграційних процесів з орієнтацією на її «віртуальну» складову. Для такого виду міграції не може бути прийнятною традиційна схема диференціації переміщень людей: втеча від злиднів та незайнятості, міграція з метою підвищення заробітку та рівня життя, намагання уникнути переслідувань, конфлікту або війни, втеча від надзвичайних ситуацій чи техногенних катастроф. Її не можна пов'язувати лише з необхідністю зміни місця та умов праці, а й з рядом допоміжних факторів, які можуть виступати як каталізатори або інгібітори (рис.3).

Щоправда, на шляху дослідження віртуальної міграції висококваліфікованих працівників, які володіють високим освітнім рівнем та рівнем комп'ютерної грамотності, прослідковуються певні складнощі. Серед них такі, як відсутність чіткого статистичного обліку віртуального переміщення висококваліфікованої робочої сили і загальноприйнятого визначення, яких осіб слід відносити до категорії таких мігрантів, тому що не кожна професія на сьогодні дає можливість для подібного роду відтоку «умів». Як правило, в якості віртуальних мігрантів виступають працівники сфери послуг (науковці, освітяни, медики, інженери, програмісти тощо). Такого роду лібералізація ринку праці призводить до ще більшої поляризації прибутків жителів розвинутих країн і збідніння країн мало-розвинутих, що породжує процес світової міграції, яка є частиною міжнародного ринку праці, який постійно генерує умови для міжнародного перерозподілу працездатного населення.

Розмивання кордонів і подолання відстаней робить уявлення про національне інтелектуальне життя менш актуальними, що, на наш погляд, відповідає тенденції підвищення освітньої мобільності. Можливості міграції, в тому числі віртуальної, доступність інформації про затребуваність тих або інших секторів знання в конкретних суспільствах надають сучасній людині набагато більш широку можливість вибору, ніж виключно в рамках свого соціуму. Це означає, наприклад, що при високому рівні компетентності в якій-небудь сфері в окремому соціальному просторі і підвищеній затребуваності таких фахівців в іншому соціумі людина має шанс зайняти в ньому більш високу статусну позицію [4, с. 15]. В результаті цього особливого значення набуває потреба виокремлення позитивних і негативних сторін для приймаючої країни та країни-донора високофахового людського капіталу (табл. 2).

Таблиця 2. Позитивні «+» та негативні «-» сторони віртуального вилучення з країн високофахового людського капіталу в умовах глобалізованого світу*.

ПОЗИТИВНІ «+» СТОРОНИ	НЕГАТИВНІ «-» СТОРОНИ
для приймаючої країн та країни-донора робочої сили	
<ul style="list-style-type: none"> - Отримання приймаючою країною економічного ефекту використання дешевої іноземної робочої сили; - витрачання зароблених за кордоном коштів здійснюється на теренах країни перебування; - конкурентна боротьба за висококваліфікованими працівниками у провідних галузях науки і техніки доволі часто набуває форми довгострокових державних програм. Даний захід є економічно виправданим: приймаючій країні не має потреби на протязі значної кількості років вкладати кошти у освітній та професійний розвиток працюючих, оскільки мігранти несуть високі освітні стандарти, в той час як у країні походження прослідковується «віртуальна» втрата інтелекту; - здійснення трудових функцій без переміщення з країни в країну за допомогою міжнародного аутсорсингу; - роботодавці приймаючої країни економлять кошти на обладнанні робочих місць, охороні праці, забезпеченні техніки безпеки, держава – на виплаті соціальних пільг тощо; - залучення іноземного наукового потенціалу дозволяє суттєво підвищити ефективність інноваційного розвитку; - відсутність процесів виїзду з країни еміграції та в'їзду в країну імміграції знижують витрати як мігранта, так і держави; - зниження тиску на державну сферу соціальних послуг та комунальний сектор; - зменшення напруги на національному ринку праці шляхом обмеження обсягів пропозиції робочої сили у регіонах, в яких прослідковується її надлишок; - уникнення загрози загострення міжнаціональних, між-етнічних, міжконфесійних та інших соціальних проблем. 	<ul style="list-style-type: none"> - ризик несвоєчасної трансформації інститутів ринку праці у зв'язку зі стрімким процесом віртуалізації робочих місць; - збільшення мобільності інтелектуального продукту до ступеню, коли втрачається необхідність його територіального наближення до місць впровадження у матеріальне виробництво; - нездатність держави забезпечити відповідне працевлаштування у своїх кордонах, разом з втратою контролю над виробничими процесами на власній території, втрата можливості інтелектуального забезпечення майбутніх виробничо-технологічних процесів; - виконання країною ролі постачальника уречевлених цінностей на світовий ринок, у той час як їх розпорядниками і одержувачами прибутків від їх реалізації буде група інформаційних суспільств; - відсутність будь-яких податкових надходжень до бюджету, оскільки винагорода надходить через електронні гаманці глобальної мережі, а ці потоки ніким не декларуються та дуже важко враховуються в оподаткуванні; - різкий дисбаланс у галузі ІТ між обсягом ресурсів і зусиль, витрачених державою на їх підготовку, та обсягом «віддачі» від них. Складається ситуація, за якої країна-експортер повноцінно використовує в своїх інтересах лише невелику частину генерованого нею ж інтелектуального капіталу і втрачає решту; - підвищення конкурентоспроможності іноземних товарів внаслідок зменшення витрат виробництва і внаслідок низької ціни віртуальної робочої сили; - відсутність потреби у перетині адміністративного кордону, що позбавляє можливості контролю за впливом громадян.

для «віртуальних мігрантів»

- більш глибока інтеграція і вrostання ІТ в нові сектори бізнесу ведуть до збільшення попиту на працівників-фахівців в області ІТ, що передбачає збільшення попиту на мобільних кваліфікованих працівників;
 - прослідковується доручення мігрантів до створення світового ринку професійних знань і навичок;
 - мігранти не покидають меж своєї країни, підтримуючи тим самим сімейні зв'язки та покращуючи матеріальні умови існування;
 - відсутність потреби стосовно адаптації до нової культури, мови, клімату тощо;
 - віртуальний мігрант уникає особистих втрат, які пов'язані з фінансовими витратами, а також фізичних і моральних випробувань з якими б він стикнувся при переїзді в іншу країну;
 - віртуальне переміщення кадрів не містить загрозу де-кваліфікації, оскільки мігранти працюють за основним профілем своєї діяльності, а не влаштовуються на роботу, яка не відповідає їх професійному рівню.

- дегуманізація соціального середовища, зменшення живого спілкування між працівниками, зростання напруженості й соціальної роз'єднаності;
 - як правило нижчий розмір оплати праці, а ніж при традиційних видах працевлаштування за умови міграційної орієнтації;
 - відсутність можливості отримання пенсій, допомог та інших форм соціального забезпечення;
 - посилення проблеми захисту інтелектуальної власності, авторського права, приватного життя та персональних даних.

* складено автором

Таким чином, «віртуальна міграція» [6, с. 567] є складним явищем і являє собою сукупність протилежно спрямованих процесів (еміграція й імміграція), кожен з яких поєднує багатопільові підпроцеси: професійна робота, реалізація наслідків від роботи на іноземного замовника. Під час цього особи, які стають віртуальними мігрантами, мотивуються цілями досягнення (заробити гроші, реалізувати свої професійні можливості, поліпшити рівень життя тощо). Інший бік, представлений державою, спонукається як цілями досягнення (надходження додаткових коштів з-за кордону, підвищення та здобуття професійної кваліфікації своїх громадян за рахунок інших держав тощо), так і цілями збереження своєї життєздатності. Оскільки «віртуальна міграція» – це процес, який спонукають певні мотивації (цілі), то для їх досягнення цей процес повинен бути обмірюваний.

Перспективи подальших наукових розвідок слід скерувати на обґрунтування ряду стратегічних орієнтирів у формуванні виваженої державної політики щодо регулювання міграційних потоків та недопущення втрати високофахового інтелектуального капіталу і результатів наукових напрацювань у конкретній галузі знань чи сфері виробництва.

Література

1. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д.В. Дубов, О.А. Ожеван, С.Л. Гнатюк. – К. : НІСД. – 2010. – 64 с.
2. Майданик І.П. Місце міграційного компонента на ринку праці Чеської Республіки // Український соціум. – 2008. – №4(27). – С. 18–25.
3. Майданик І.П. Українська молодь на ринках праці зарубіжних держав. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 176 с.
4. Михайлова К.Г. Глобалізаційні зміни у сучасному суспільстві: вигоди і ризики для вітчизняної освіти / К.Г. Михайлова // Вісник Міжнародного слов'янського університету. – 2008. – №1. – Т.11. – С. 13–16.
5. Мірошниченко Т.Є. Глобалізація і трансформація міграційних відношень: нові виклики та відповіді [Електронний ресурс] / Т.Є. Мірошниченко // Електронне наукове фахове видання : Проблеми системного підходу в економіці. – 2009. – №4. – Спосіб доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_4/Miroshnichenko_409.htm.
6. Орловська Ю.В. Особливості визначення категорії «міграція висококваліфікованої робочої сили» / Ю.В. Орловська, І.Є. Реліна / Проблеми і перспективи розвитку співробітництва між країнами Юго-Всхідної Європи в рамках Чорноморського економічного співробітництва і ГУАМ : Сборник научных трудов. – 2011. – № 2. Том 2. – С. 565 – 570.
7. Проблеми імміграції в Україні: позитивні та негативні наслідки [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу : <http://bokov.net.ua/index.php?page=1&act=3&id=4309>.
8. International Telecommunication Union. The World in 2010. ICT: Facts and Figures [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.itu.int/ITU-D/ict/material/FactsFigures2010.pdf>.
9. Stalker P. Workers without Frontiers: The Impact of Globalization on International Migration. – Boulder: ILO, 2000. – 163 p.
10. World Development report 2010. – Wash.: World Bank, 2010. – 417 p.
11. Martin H. Die Globalisierungsfalle. Der Angriff auf Demokratie und Wohlstand / H. Martin, H. Schumann. – Hamburg : Reinbek, 1996. – S. 137.